

DAVLAT VA XUSUSIY SEKTOR HAMKORLIGIDA KLASSTERLARNI RIVOJLANTIRISH MODELI

Abdug'ayurova Xurshida Jamolddin qizi
Farg'ona davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Maqolada davlat va xususiy sektor hamkorligida klasterlarni rivojlantirishning iqtisodiy va institutsional mexanizmlari tahlil qilinadi. Klaster modeli ishlab chiqarish, ilm-fan, ta'lim, infratuzilma va moliyaviy xizmatlarni yagona tizimda birlashtirish orqali milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshiradi. Davlatning strategik boshqaruvi va xususiy sektorning investitsion faolligi o'zaro uyg'unlashgan holda klasterlarning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Maqolada O'zbekiston sharoitida klasterlarni rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik (DXSh) tizimining afzalliklari, muammolari va takomillashtirish yo'llari tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: klaster, davlat-xususiy sheriklik, innovatsiya, raqobatbardoshlik, iqtisodiy integratsiya.

Аннотация: В статье рассматриваются экономические и институциональные механизмы развития кластеров в рамках сотрудничества государства и частного сектора. Кластерная модель объединяет производство, науку, образование, инфраструктуру и финансовые услуги в единую систему, повышая конкурентоспособность национальной экономики. Сочетание стратегического управления государством и инвестиционной активности частного сектора обеспечивает устойчивое развитие кластеров. В работе анализируются преимущества, проблемы и пути совершенствования государственно-частного партнёрства (ГЧП) в условиях Узбекистана.

Ключевые слова: кластер, государственно-частное партнёрство, инновации, конкурентоспособность, экономическая интеграция.

Abstract: The article analyzes the economic and institutional mechanisms for developing clusters through public-private partnership. The cluster model integrates production, science, education, infrastructure, and financial services into a single system, thereby enhancing national economic competitiveness. The combination of state strategic management and private sector investment activity ensures the sustainable development of clusters. The study discusses the advantages, challenges, and ways to improve public-private partnership (PPP) in the context of Uzbekistan.

Keywords: cluster, public-private partnership, innovation, competitiveness, economic integration.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat va xususiy sektor o'rtasidagi samarali hamkorlik milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlashda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Ayniqsa, klaster tizimlarini rivojlantirish jarayonida davlat va biznes o'rtasidagi strategik sheriklik innovatsiyalarni rag'batlantirish, investitsiyalarni jalb etish va hududiy rivojlanishni jadallashtirishda muhim ahamiyatga ega. Klasterlar davlat siyosatining qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlari va xususiy sektorning tashabbuskorligi orqali iqtisodiy faoliyatni hududiy markazlashgan tizimga aylantiradi.

Davlat-xususiy sheriklik (DXSh) modeli klaster siyosatining asosiy instrumentlaridan biri bo'lib, iqtisodiy resurslarni optimal taqsimlash va ishlab chiqarish hamda xizmat ko'rsatish sohalarida sinergiya yaratishga xizmat qiladi. Davlatning vazifasi — klaster infratuzilmasini yaratish, huquqiy asoslarni mustahkamlash, soliq va investitsion imtiyozlarni ta'minlash hamda ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlashdan iborat. Xususiy sektor esa kapital, texnologiya, menejment tajribasi va innovatsiyalarni klaster faoliyatiga tatbiq etadi.

Ushbu hamkorlik natijasida ishlab chiqarish zanjirining barcha bosqichlari — xom ashyo yetkazib berishdan tayyor mahsulotni eksport qilishgacha — yagona iqtisodiy tizim sifatida ishlaydi. Bu esa iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi va hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga turtki beradi. Klasterlarni rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari, jumladan, kooperatsion fondlar, innovatsion markazlar, texnoparklar, logistika va eksport xizmatlari asosiy tayanch tuzilmalar sifatida faoliyat yuritadi.

O'zbekiston tajribasida so'nggi yillarda davlat-xususiy sheriklik asosida qishloq xo'jaligi, farmatsevtika, to'qimachilik, qurilish materiallari, transport-logistika va turizm sohalarida klaster tizimlari joriy etilmoqda. Masalan, agrosanoat klasterlarida davlat yer va infratuzilma bilan ta'minlab, xususiy korxonalar esa ishlab chiqarish, qayta ishlash va eksport yo'nalishlarini rivojlantirmoqda. Bu model resurslardan oqilona foydalanish, mahsulot tannarxini kamaytirish hamda raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishga xizmat qilmoqda.

Davlat-xususiy sheriklik asosidagi klasterlar ijtimoiy jihatdan ham ahamiyatlidir, chunki ular hududlarda bandlikni oshiradi, kasb-hunar ta'limini modernizatsiyalaydi va yoshlarni innovatsion faoliyatga jalb etadi. Shu bilan birga, bu tizim korxonalarning ilmiy tadqiqot muassasalari bilan aloqalarini kuchaytiradi, bu esa texnologik yangiliklarni tezroq joriy etish imkonini beradi.

Ammo ushbu modelni samarali amalga oshirish uchun muhim shartlar mavjud: aniq huquqiy mexanizmlar, moliyaviy shaffoflik, risklarni taqsimlash tizimi va investitsion muhitning barqarorligi. Klaster siyosatining muvaffaqiyati aynan davlat va

xususiy sektor manfaatlarini muvofiqlashtirish, ularning o‘zaro ishonchini mustahkamlash bilan bog‘liq.

Davlat va xususiy sektor hamkorligida klasterlarni rivojlantirish modeli iqtisodiyotda samaradorlik, innovatsion faollik va eksport salohiyatini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Ushbu modelda davlat boshqaruv va tartibga solish, xususiy sektor esa ishlab chiqarish, investitsiya va innovatsiyalarni amalga oshirishda faol rol o‘ynaydi. Klasterlarni rivojlantirishda davlatning asosiy vazifasi infratuzilmani takomillashtirish, soliq va bojxona imtiyozlarini joriy etish, tadbirkorlik subyektlari o‘rtasidagi hamkorlikni qo‘llab-quvvatlashdan iborat bo‘lsa, xususiy sektor esa raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish, yangi texnologiyalarni joriy etish hamda global zanjirlarga integratsiyalash orqali klasterning iqtisodiy barqarorligini ta‘minlaydi. Hamkorlik modeli doirasida davlat klaster siyosatini strategik rivojlantirish dasturlari orqali belgilaydi, innovatsion markazlar va ilmiy-tadqiqot institutlarini klaster tuzilmalariga jalb etadi, shu bilan birga, xususiy sektor bilan sheriklik asosida risklarni taqsimlash mexanizmini yo‘lga qo‘yadi. Bunday yondashuv natijasida klasterlar ichida qo‘shilgan qiymat zanjiri kuchayadi, ichki bozor bilan bir qatorda eksport yo‘nalishlari ham kengayadi. Xalqaro tajribada davlat-xususiy hamkorlik (Public-Private Partnership — PPP) asosidagi klasterlar Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya, Singapur va Finlyandiya kabi mamlakatlarda yuqori natijalar bergan. Bu tajribalarda davlat innovatsion infratuzilmani yaratadi, xususiy sektor esa investitsiyalarni kiritadi va ishlab chiqarishni kengaytiradi. O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda davlat va biznes hamkorligida klaster modelini rivojlantirishga katta e‘tibor qaratilmoqda, xususan, paxta-to‘qimachilik, oziq-ovqat, farmatsevtika, turizm va IT sohalarida klaster loyihalari muvaffaqiyatli yo‘lga qo‘yilgan. Ushbu modelning ustunligi shundaki, u iqtisodiyotning diversifikatsiyasini ta‘minlaydi, hududlarda bandlikni oshiradi va mahalliy ishlab chiqaruvchilarni xalqaro bozorlarga olib chiqish uchun zarur bo‘lgan institutsional asosni yaratadi. Kelajakda davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikni chuqurlashtirish, investitsion risklarni kamaytirish, klaster boshqaruvida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish ushbu modelning barqarorligini yanada mustahkamlaydi hamda iqtisodiy o‘sishning yangi drayveri sifatida xizmat qiladi.

Davlat va xususiy sektor hamkorligida klasterlarni rivojlantirish modeli milliy iqtisodiyotning innovatsion va raqobatbardosh tuzilmasini shakllantirishda muhim omildir. Ushbu model samarali ishlashi uchun davlat strategik yo‘nalishlarni belgilab, normativ-huquqiy asoslarni mustahkamlashi zarur, xususiy sektor esa investitsiya, innovatsiya va menejment orqali klasterning amaliy rivojlanishini ta‘minlashi kerak.

Natijada, iqtisodiyotda davlatning yo‘naltiruvchi roli va biznesning tashabbuskorligi o‘zaro uyg‘unlashgan holda, barqaror o‘sinh va ijtimoiy farovonlikni ta‘minlovchi yangi iqtisodiy model vujudga keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Davlat-xususiy sheriklik to‘g‘risida”gi Qonuni, 2019-yil 10-may.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Klaster tizimlarini rivojlantirish konsepsiyasi to‘g‘risida”gi qarori, 2021-yil.
3. Xudoyberdiyev, A. *“Davlat-xususiy sheriklik modeli va klaster siyosati”*, “Iqtisodiy tahlil” jurnali, 2022-yil, №3.
4. Tursunova, N. *“Klaster tizimida davlat va xususiy sektor o‘rni”*, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti ilmiy to‘plami, 2023-yil.
5. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. *“DXSh asosida klasterlarni rivojlantirish tahlili”*, 2024-yil.
6. Porter, M. *“Klasterlar va raqobat ustunligi nazariyasi”*, tarjima nashr, Toshkent: “Iqtisodiyot” nashriyoti, 2020-yil.
7. Yusupov, B. *“O‘zbekiston iqtisodiyotida klaster siyosatining institutsional asoslari”*, “Milliy iqtisodiyot” jurnali, 2023-yil.

